

Josep Cros en el centenari del seu naixement

Eugeni Perea Simón

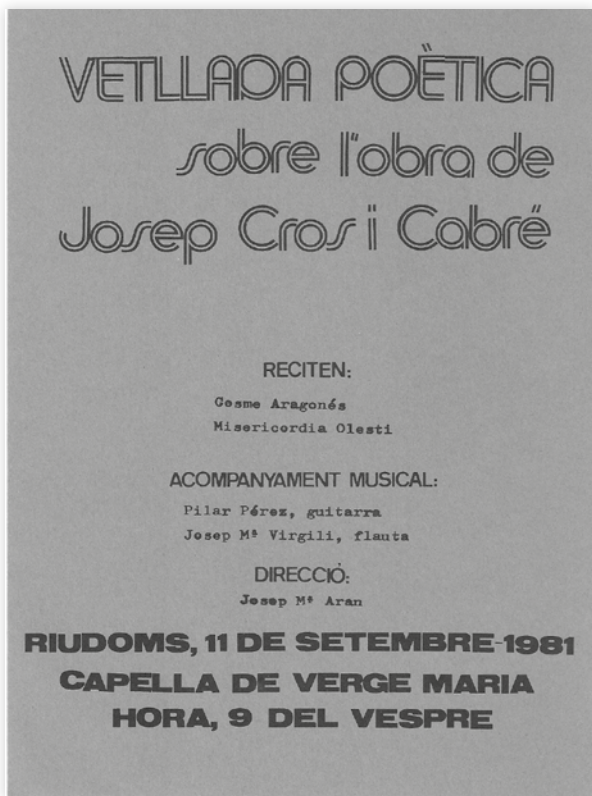
Aniversaris i commemoracions són una excel·lent oportunitat per reflexionar sobre fets, persones, episodis o moments viscuts individualment o col·lectivament que per alguna raó marquen memòria i calendari.

L'escaiença del centenari del naixement del poeta Josep Cros Cabré (Riudoms, 1921-1994) porta a rellegir la seva obra i recordar la trajectòria humana i literària de l'escriptor. Com tot autor amb l'obra completa ja definitiva, interessa veure sobretot què d'actualitat o d'interès pot tenir per a les noves generacions.

Josep Cros fou autor d'una basta producció escrita, en bona part inèdita, dedicada a la poesia, la narrativa i la història local. En vida va publicar dos volums de poesia *Riu d'oms a flor de pell* (1979) i *Elegies a Riudoms* (1979) i, en homenatge pòstum, *Càntics al meu poble* (2004), a més d'un seguit d'articles d'opinió, història i versos en diversos mitjans de comunicació. El Centre d'Estudis Riudomens el va reconèixer i distingir amb l'organització, l'11 de setembre de 1981, d'un recital poètic a la capella de Verge Maria, en què el propi autor prengué part com a rapsoda, i atorgant-li, l'any 1985, el Premi Rosa dels Vents. Tanmateix, la seva obra encara no ha tingut el reconeixement que es mereix, ja que resta per fer una anàlisi literària crítica dels seus llibres i les seves imbricacions amb l'època, entre altres possibles actuacions.

I tot això, per què? Perquè cal que ens preguntem sobre l'aportació de Cros a la literatura local: quina importància tenen, si és que en tenen, els seus versos i què poden dir-nos avui a poc més d'un quart de segle del seu traspàs i en el centenari del seu naixement?

A rajaploma, com a principal punt d'interès de l'obra crosiana caldria assenyalar el retrat psicològic que l'autor fa de la vila i d'alguns dels seus personatges de tarannà popular. La seva obra és imatge d'un paisatge geogràfic i humà, Riudoms, en una època determinada, el segle XX. En aquesta línia només cal llegir els poemes que descriuen les vivències festives i religioses de Riudoms com a exemple magnífic de descripció, síntesi i ànima col·lectiva. No hi ha millor imatge documental de la Setmana Santa que els cants que li dedicà descrivint-ne els ritus, costums i cerimònies; també respecte a les anades a la mar Fonda de Cambrils en temps de collita, amb el bany i àpats tradicionals que li eren característics, i esdevé igualment precís el retrat sobre les feines del camp i l'agricultura, sempre amb un amè i interessant ús dels recursos literaris. Ho podem veure en alguns exemples de metàfores i simbolismes: en l'acció de plegar avellanes, quan «els dits teclegen mugrons»; en la figura humanitzada del poble que alimenta els seus fills «com una mare jove de pits sobreabundants»; en el cant de «Les Creus» de Setmana Santa, que ha restat referent en la memòria popular: «Trenquen l'august silenci del nou jorn / tres notes d'un vell fiscorn...» Respecte als arbres que han deixat petja en l'imaginari local, Cros esmenta i descriu amb belles idees l'eucaliptus del Pedrol, «Era immens. D'un gòtic natural...», o el garrofer del Crac, ja desaparegut, vora el cementiri, que rebia els nous estadants: «Cobra la parca el seu tribut / quan és l'hora senyalada...» En un dels poemes dedicats a la pagesia aconsegueix, en l'estil del poeta prioratí Salvador Estrem i Fa, una mescla indissoluble del que pot ser realisme i poètica: «Ell com

Cartell del recital poètic que el CERAP va organitzar el setembre de 1981 en honor a Josep Cros. Font: arxIU CERAP.

Retrat de Josep Cros Cabré (Riudoms, 1921-1994). Foto: arxIU familiar dels hereus de Josep Cros.

ningú, entén d'estius, / de dies llargs, de xafogors, / de sols caient a plom, suors, / calitges, sembrats migrats i passiu / espera, més pròdig un altre estiu».

Amb igual força i interès podríem parlar del retrat humà que fa de certs personatges locals que pel seu ofici, característiques o peculiaritats, han restat en la memòria de generacions. I només cal llegir les postals dedicades a Riudoms on al valor literari de la composició s'hi sumen humor, gràcia, dialectalisme, crítica i bonhomia en equilibrades dosis per adonar-nos que també la poètica pot explicar la història. Ho diu ell mateix en els darrers versos del poema «El meu poble»: «Si estimo el meu poble / de teulades amunt / mirant les fumeres / que encara fan fum, / és per recordar els vells, / plasmar ses històries, / no passar endebades...»

Perquè la memòria és feble i difícilment resisteix el pas del temps sense tenir el suport escrit, que la fixa i conserva. Hi ha l'oralitat, però que es debilita i acaba perdent-se si no disposa de cap altre més conductor. I cal guardar la paraula perquè en ella hi ha la nostra petita però intensa i indefugible història personal i local. Un altre poeta, Marià Villangómez, ha sintetitzat molt bé el valor de la paraula en definir-la com l'herència imprecisa que passa de les mans, de la ment, de la llengua dels pares a la dels fills. En aquest transvasament, poetes i escriptors són elements clau per tal com treballen no solament en la gramàtica, sinó sobretot en l'essència, en el contingut cultural i social que fa fermentar la paraula i aflorar la idea.

Molt sovint els poemes de Josep Cros fan sentir actor, protagonista d'un temps i país, el lector que s'hi atansa i aquesta atemporalitat del vers és un altre dels seus valors nuclears.

Per tot plegat, el centenari del naixement del poeta hauria de servir, si més no, per algunes accions decisives com: 1) l'aplec de la seva obra literària, publicada i inèdita en un arxIU públic per a la seva preservació i possible ús de coneixement i estudi; 2) la digitalització del seu poemari i la publicació en obert; 3) el foment de treballs a l'entorn de la seva obra i temps; 4) la dedicació d'un vial, espai públic o aula d'estudi que el faci present en la comunitat; la denominació d'un possible premi literari amb el seu nom i la col·locació del seu retrat a la galeria de riudomencs il·lustres de la Casa de la Vila –convé recordar que el monòlit de pedra que orna un cantó enjardinat de la plaça de l'Església (2004), és d'iniciativa familiar i que no té, en aquest sentit, cap altre reconeixement oficial al poble–; 5) també fóra bo que la seva obra fos tema de consulta i estudi a les escoles i institut d'ensenyament secundari, exemple pedagògic de la poesia que recull el tarannà, costums i tradicions locals com un patrimoni intangible –tal qual ho és la música, la tradició o la història– que cal preservar, conèixer i divulgar. Aquests són només alguns dels punts que justifiquen l'interès i la necessitat de mantenir viu el nom d'aquest poeta nascut a Riudoms el 7 d'octubre de 1921 i traspassat a la mateixa vila el 25 d'octubre de 1994. »